

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุป

การศึกษาความเครียดของประชาชน ในชุมชนแออัดฟ้าใหม่ประตูก้อมเขตเทศบาลนคร เชียงใหม่ มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาระดับความเครียดของประชาชนทั่วไป และเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความเครียดกับเพศ อายุ การศึกษา สถานภาพสมรส สถานภาพในครอบครัว อาชีพ รายได้ รวมทั้งภาวะสุขภาพ โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ประชาชนที่มีอายุระหว่าง 15-74 ปี จำนวน 100 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามซึ่งประกอบด้วยข้อมูลทั่วไปด้านบุคคล และข้อมูลด้านสุขภาพจิต โดยใช้แบบวัดความเครียด (Health opinion survey) จำนวนทั้งสิ้น 30 ข้อ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนาโดยใช้ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนด้านความสัมพันธ์ใช้สถิติแบบ non parametric ได้แก่ wilcoxon rank sum test ,Kruskal - Wallis one way analysis of variance test, และเมื่อพบว่ามีความสัมพันธ์จะทดสอบความแตกต่าง โดยใช้สถิติ Dunn procedure

ผลการศึกษาพบว่า

1. ประชาชนที่อาศัยในชุมชนฟ้าใหม่ประตูก้อม ที่มีอายุ 15 - 74 ปี มีสัดส่วนของความเครียดสูงกว่าปกติร้อยละ 20 (95% Confidence Interval = $.2 \pm .078$ แสดงว่าค่าประมาณของสัดส่วนประชากรที่มีความเครียดจะมีค่าอยู่ระหว่าง .12 ถึง .28 ที่ขอบเขตความเชื่อมั่น 95 %) และพบว่ามีความเครียดต่ำสุด 20 คะแนน คะแนนความเครียด

สูงสุด 51 คะแนน ค่าเฉลี่ย (mean) 31.47 คะแนน และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) เท่ากับ 7.29 คะแนน

2. ในจำนวนประชาชนที่มีระดับคะแนนความเครียดสูงกว่าปกติ มีผู้ที่มีความเครียดสูงมากจนอาจจะเป็นปัญหาสุขภาพจิต 6 คน คิดเป็นร้อยละ 30 ของผู้ที่มีความเครียด หรือร้อยละ 6 ของประชากรที่ศึกษาทั้งหมด

3. เมื่อพิจารณาข้อมูลส่วนบุคคล พบสัดส่วนความเครียดดังต่อไปนี้

- ด้านเพศ พบว่า เพศหญิงมีระดับความเครียดสูงกว่าปกติ คิดเป็นร้อยละ 30.2 ส่วนเพศชายมีระดับความเครียดสูงกว่าปกติ คิดเป็นร้อยละ 2.7

- ด้านอายุ พบว่า ผู้ที่มีอายุมากกว่า 60 ปีขึ้นไป มีความเครียดสูงกว่าปกติมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 50.0 รองลงมาได้แก่ กลุ่มอายุ 45 - 59 ปี คิดเป็นร้อยละ 24.4

- ด้านการศึกษา พบว่าผู้ที่ไม่ได้เรียนหนังสือ มีระดับความเครียดสูงกว่าปกติมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 50.0 รองลงมาได้แก่จบการศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ และประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง คิดเป็นร้อยละ 40.0

- ด้านสถานภาพสมรส พบว่า สถานภาพสมรสคู่มีระดับความเครียดสูงกว่าปกติมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 23.9 รองลงมาได้แก่ หม้าย/หย่า/แยก คิดเป็นร้อยละ 16.0

- ด้านสถานภาพในครอบครัว พบว่า สถานภาพแม่บ้านมีระดับความเครียดสูงกว่าปกติมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 40.6 รองลงมาได้แก่ บุตร คิดเป็นร้อยละ 25.0

- ด้านอาชีพ พบว่า ผู้ที่มีอาชีพค้าขายมีระดับความเครียดสูงกว่าปกติ มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 34.8 รองลงมาได้แก่ผู้ที่ไม่มอาชีพ คิดเป็นร้อยละ 29.6

- ด้านรายได้ พบว่า ผู้ที่มีรายได้ต่ำกว่า 2,000 บาท มีระดับความเครียดสูงกว่าปกติมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 23.1 รองลงมาได้แก่ผู้ที่มีรายได้ระหว่าง 2,001 - 3,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 20.0

- ด้านการมีโรคประจำตัว พบว่า ผู้ที่มีโรคประจำตัวมีระดับความเครียดสูงกว่าปกติมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 29.8 ส่วนผู้ที่ไม่มีโรคประจำตัวมีระดับความเครียดสูงกว่าปกติ คิดเป็นร้อยละ 11.3

4. ความสัมพันธ์ระหว่างความเครียดกับเพศ โดยใช้สถิติ Wilcoxon rank sum test พบว่ามีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ($P < 0.05$)

5. ความสัมพันธ์ระหว่างระดับความเครียดกับอายุ โดยใช้สถิติ Kruskal- Wallis one way analysis of variance test พบว่ามีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ($P < 0.05$) และเมื่อทดสอบความแตกต่างโดยใช้สถิติ Dunn Procedure พบว่ากลุ่มอายุที่ต่ำกว่า 25 ปี มีระดับความเครียดแตกต่างกับกลุ่ม 45 - 64 ปี และกลุ่ม 65 ปีขึ้นไปอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

6. ความสัมพันธ์ระหว่างระดับความเครียดกับการศึกษา โดยใช้สถิติ Kruskal- Wallis one way analysis of variance test พบว่าไม่มีความสัมพันธ์ทางสถิติ

7. ความสัมพันธ์ระหว่างระดับความเครียดกับสถานภาพสมรส โดยใช้สถิติ Kruskal- Wallis one way analysis of variance test พบว่ามีความสัมพันธ์ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ($P < 0.05$) และเมื่อทดสอบความแตกต่างโดยใช้ สถิติ Dunn Procedure พบว่ากลุ่มที่มีสถานภาพสมรส โสดมีระดับความเครียดแตกต่างกับกลุ่มที่มีสถานภาพสมรสคู่ และสถานภาพสมรสหม้าย/หย่า/แยก

8. ความสัมพันธ์ระหว่างระดับความเครียดกับสถานภาพในครอบครัว โดยใช้สถิติ Kruskal - Wallis one way analysis of variance test พบว่ามีความสัมพันธ์ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ($P < 0.05$) และเมื่อทดสอบความแตกต่างโดยใช้สถิติ Dunn Procedure พบว่ากลุ่มแม่บ้านมีระดับความเครียดแตกต่างกับผู้อาศัย

9. ความสัมพันธ์ระหว่างระดับความเครียดกับอาชีพ โดยใช้สถิติ Kruskal- Wallis one way analysis of variance test พบว่าไม่มีความสัมพันธ์ทางสถิติที่ระดับนัยสำคัญ ($P > 0.05$)

10. ความสัมพันธ์ระหว่างระดับความเครียดกับรายได้ โดยใช้สถิติ Kruskal-Wallis one way analysis of variance test พบว่าไม่มีความสัมพันธ์ทางสถิติที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ($P > 0.05$)

11. ความสัมพันธ์ระหว่างระดับความเครียดกับการมีโรคประจำตัว โดยใช้สถิติ Wilcoxon rank sum test พบว่ามีความสัมพันธ์อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติ ($P < 0.01$)

อภิปรายผล

1. จากการศึกษาครั้งนี้พบว่า ประชาชนที่อาศัยในชุมชนแออัดน้ำใหม่ประตูก้อมมีระดับความเครียดสูงร้อยละ 20 ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับการศึกษาอื่นๆ ที่ใช้แบบวัดความเครียดชนิดเดียวกันนี้ พบว่ามีสัดส่วนผู้มีความเครียดสูงกว่าปกติใกล้เคียงกันดังนี้
 - การสำรวจภาวะสุขภาพจิตของประชาชนจังหวัดชลบุรีของสงศรี จัยสีห์และคณะ (2528) มีสัดส่วนผู้มีความเครียดสูงกว่าปกติเท่ากับร้อยละ 14.4
 - การสำรวจความเครียดของตำรวจในกรุงเทพมหานครของอัมพร โอตระกูลและคณะ (2526) พบว่ามีสัดส่วนผู้มีความเครียดสูงกว่าปกติเท่ากับร้อยละ 15.9
 - การสำรวจความเครียดของผู้ปฏิบัติงานทางระนาดวิทยาทั้งในส่วนกลาง และส่วนภูมิภาคของจันทร์เพ็ญ ชูประภาวรรณ (2528) พบว่ามีสัดส่วนผู้มีความเครียดสูงกว่าปกติเท่ากับร้อยละ 14.6
 - การศึกษาความเครียดของเด็กนักเรียนในกรุงเทพมหานคร ของนันทเอกหญิง บรรจง สืบสมาน (2516) พบว่าสัดส่วนผู้มีความเครียดสูงกว่าปกติเท่ากับร้อยละ 18.1
 - การศึกษาปัญหาสุขภาพจิตของประชาชนที่ประสบอุทกภัยในเขตกรุงเทพมหานครของกองสุขภาพจิต (2527) พบว่าสัดส่วนผู้มีความเครียดสูงกว่าปกติเท่ากับร้อยละ 8
 - และจากการศึกษาผลกระทบด้านจิตใจของผู้ประสบวาตภัย- อุทกภัย ที่จังหวัดชุมพรของกำธร พริ้งสุลกะ (2532) พบว่าสัดส่วนผู้มีความเครียดสูงกว่าปกติเท่ากับร้อยละ 16.3

- การสำรวจความเครียดของญาติผู้ป่วยในโรงพยาบาลสวนปรุง จังหวัด เชียงใหม่ ของสมพันธ์ ศรีแก้ว (2531) พบว่าสัดส่วนผู้มีความเครียดสูงกว่าปกติเท่ากับร้อยละ

14.4

2. เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะส่วนตัวกับระดับความเครียด พบว่า

- ระดับความเครียดมีความสัมพันธ์กับเพศ และพบว่าเพศหญิงมีระดับความเครียด สูงกว่าปกติมากกว่าเพศชาย ซึ่งสอดคล้องกับรายงานการศึกษาภาวะความเครียดของประชาชน จังหวัดชลบุรี ของสงศรี จัยสิน และคณะ (2528) ที่พบว่าเพศหญิงมีปัญหาสุขภาพจิตมากกว่า เพศชาย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าธรรมชาติโดยทั่วไปในเชิงเพศที่ว่าเพศหญิงมักมีความกังวลใน เรื่องต่าง ๆ มากกว่าเพศชาย มีความอดทนต่อความคับข้องใจ ความกดดันน้อยกว่าเพศชาย (อุดม ลักษณะวิจารณ์ และคณะ อังโน กำธร พริ้งสุลกะ 2532)

- ระดับความเครียดมีความสัมพันธ์กับอายุ โดยพบว่ากลุ่มอายุตั้งแต่ 25 ปีขึ้นไปมี ความเครียดสูงกว่าปกติ ซึ่งสอดคล้องกับรายงานของสงศรี จัยสิน และคณะ (2528) ที่ได้ สืบรวจภาวะความเครียดของประชาชนจังหวัดชลบุรีและพบว่า เมื่ออายุมากขึ้นก็จะมี ความเครียดมากขึ้นด้วย และกลุ่มอายุที่เป็นปัญหาสุขภาพจิต ได้แก่ กลุ่มอายุ 25 - 54 ปี ซึ่งน่าจะ อธิบายได้ว่า เมื่ออายุมากขึ้นความรับผิดชอบและภาระหน้าที่ทางครอบครัวและสังคมจะเพิ่ม ขึ้น นอกจากนี้ยังมีความเสื่อมของอวัยวะร่างกายมากขึ้นจึงทำให้เกิดความเครียด ซึ่งตรงกับที่ ศุภชัย ยาวะประภาส (2525) กล่าวว่า ความเครียดชนิดต่อเนื่องเกิดจากการเปลี่ยนแปลง ร่างกายในวัยต่าง ๆ

- ระดับความเครียดมีความสัมพันธ์กับสถานภาพสมรส โดยพบว่าสถานภาพ สมรสคู่มีระดับความเครียดสูงกว่าปกติมากกว่ากลุ่มอื่น ซึ่งไม่สอดคล้องกับสงศรี จัยสิน และคณะ (2528) ที่ได้ศึกษาภาวะความเครียดของประชาชนจังหวัดชลบุรี และพบว่าสถานภาพสมรส ประเภทแยกกันอยู่ หย่า และหม้าย มีความเครียดสูงกว่าประเภทอื่น และไม่สอดคล้องกับ กำธร พริ้งสุลกะ (2532) ที่ได้ศึกษาผลกระทบทางด้านจิตใจของผู้ประสพวาทภัย-อุทกภัย จังหวัดชุมพร ที่พบว่าความแตกต่างของสถานภาพสมรสไม่มีผลต่อความเครียด สาเหตุที่แตกต่าง กัน อาจจะเป็นเนื่องมาจากลักษณะที่แตกต่างกันของสองชุมชนในด้านความเป็นอยู่ สังคม วัฒนธรรม จึงทำให้ผลการศึกษาดังกล่าวแตกต่างกัน นอกจากนี้สถานภาพสมรสคู่ของประชาชนในเขตชุมชนแออัด

ซึ่งมีปัญหาเรื่องรายได้อยู่แล้วและต้องมีภาระเลี้ยงดูบุตรที่เกิดมาจึงทำให้ชีวิตคู่มีปัญหาามากกลุ่มอื่น

- ระดับความเครียดมีความสัมพันธ์กับสภาพภายในครอบครัว พบว่าสภาพแม่บ้านมีระดับความเครียดสูงกว่าปกติมากกว่ากลุ่มอื่น ซึ่งน่าจะอธิบายได้ว่าแม่บ้านส่วนใหญ่ไม่มีอาชีพและรายได้เป็นของตนเอง แต่ในขณะที่เดียวกับแม่บ้านต้องมีหน้าที่รับผิดชอบดูแลครอบครัวและการใช้จ่ายต่าง ๆ ซึ่งมักจะสูงกว่ารายได้ของครอบครัว ซึ่งตรงกับคำอธิบายของสุมิเย์ เกียวกิ่งแก้ว (2527) ที่กล่าวว่าความเครียดที่เกิดในครอบครัว เช่น การตั้งครรภ์ การคลอดบุตร สภาพเศรษฐกิจ ความเป็นอยู่ที่แออัด ซึ่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้มีส่วนสนับสนุนให้แม่บ้านเกิดความเครียดได้

- ระดับความเครียดมีความสัมพันธ์กับการมีโรคประจำตัว พบว่าผู้ที่มีโรคประจำตัวมีระดับความเครียดสูงกว่าปกติมากกว่าผู้ที่ไม่ได้มีโรคประจำตัว เนื่องจากผู้ที่มีโรคประจำตัวจะต้องประสบกับปัญหาการเงินป่วยเรื้อรัง และการสิ้นเปลืองค่าใช้จ่าย ทำให้เกิดภาวะเครียดสูง ซึ่งตรงกับสุมิเย์ เกียวกิ่งแก้ว (2527) ที่ว่าความเครียดที่เกิดจากภายใน (endogenous stressor) ได้แก่ การเจ็บป่วยต่าง ๆ นอกจากนี้เมื่อเกิดความเจ็บป่วยบุคคลมักจะคาดการณ์ล่วงหน้าเสมอ เกิดความกลัวว่าจะ เป็นโรคร้ายแรง กลัวพิการ กลัวตาย เกรงจะเป็นภาระคนอื่น กลัวสังคมรังเกียจ (พรหมงาม พรหมเชษฐ์ 2525) และสุริย์กาญจนวงศ์ (2533) ได้ให้ความเห็นว่าผลของความเครียดที่สูงและต่อเนื่องเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ร่างกายอ่อนแอ ขาดความต้านทานต่อเชื้อโรค และก่อให้เกิดโรคต่าง ๆ เช่น โรคหัวใจ โรคเบาหวาน โรคหืด โรคอ้วน โรคมะเร็ง และอาการที่เรียกว่า ไซโคโซมาติก (Psycho-somatic) อันเป็นความผิดปกติเกี่ยวกับการนอนไม่หลับ เหนื่อยออกมากผิดปกติ ปวดหัว ปวดท้อง โดยไม่มีสาเหตุ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีความเครียดเป็นปฏิกิริยาตอบสนองของฮานส์ เซลเย่ (Hans Selye 1956, 1976) ที่ได้พยายามสังเกตโรคต่าง ๆ และพบว่าแม้โรคหลาย ๆ ชนิดจะทำให้ผู้ป่วยมีอาการแตกต่างกันมากมาย แต่จะมีอาการชาติหนึ่งซึ่งถือว่าผู้ป่วยทุกคนต้องมีไม่แตกต่างกันคือ ความเครียด ซึ่งแสดงว่าความเครียดกับการเจ็บป่วยมีความสัมพันธ์กัน

ดังนั้นการที่ความเครียดมีความสัมพันธ์กับการมีโรคประจำตัว จึงอาจจะเป็นไปได้ ทั้งสองลักษณะ คือ ความเครียดเกิดจากการมีโรคประจำตัว และการที่โรคประจำตัวทำให้เกิด ความเครียด

- และจากการศึกษาครั้งนี้พบว่า ระดับความเครียดไม่มีความสัมพันธ์กับอาชีพ ซึ่ง ไม่สอดคล้องกับสงศรี จัยสิน และคณะ (2528) ที่ได้ทำการสำรวจภาวะสุขภาพจิตที่ชลบุรี และพบว่าอาชีพรับจ้าง แม้นบ้าน และเกษตรกรรวม มีความเครียดสูงที่สุด

- ระดับความเครียดไม่มีความสัมพันธ์กับการศึกษา ซึ่ง ไม่สอดคล้องกับการศึกษา ของสงศรี จัยสิน และคณะ (2528) ที่พบว่าผู้ที่มีการศึกษาต่ำมีระดับความเครียดสูงกว่าผู้ที่มี ศึกษาสูง

และระดับความเครียดไม่มีความสัมพันธ์กับรายได้ ไม่สอดคล้องกับการศึกษาของ สงศรี จัยสิน และคณะ (2528) ที่พบว่าผู้ที่มีรายได้ต่ำกว่า 2,000 บาทมีระดับความเครียดสูง กว่ากลุ่มอื่น

การที่ระดับความเครียดไม่มีความสัมพันธ์กับปัจจัยทั้งสามประการ อาจจะเป็นเนื่องจาก

1. ประชาชนในชุมชนที่ศึกษามีการประกอบอาชีพหลักเพียงไม่กี่อาชีพ ส่วนใหญ่ เป็นอาชีพที่ต้องใช้แรงงานคล้ายกัน มีการศึกษาระดับเดียวกัน และมีรายได้เฉลี่ยใกล้เคียงกัน
2. อาจจะเป็นเนื่องจากข้อจำกัดของแบบสัมภาษณ์ เพราะการประเมินความเครียด ในทางปฏิบัติเป็นสิ่งที่ทำได้ยาก เนื่องจากเป็นการวัดความรู้สึกในช่วงเวลาหนึ่งจึงอาจจะทำให้ ข้อมูลที่ได้รับคลาดเคลื่อนได้

3. การประเมินรายได้อาจจะไม่ถูกต้อง เพราะโดยปกติเป็นเรื่องที่ทำได้ยาก เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษามีรายได้ไม่แน่นอน

ข้อเสนอแนะ

1. เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาระดับความเครียดของประชาชนที่อาศัยใน ชุมชนแอ่งตื้นน้ำใหม่ประตูกอม ซึ่งเป็นเพียงชุมชนแอ่งตื้นแห่งหนึ่งของเขตเทศบาลนคร เชียงใหม่ จึง ไม่สามารถจะ ใช้อธิบายถึงระดับความเครียดและความสัมพันธ์กับลักษณะส่วนตัวของประชาชน

ในชุมชนอื่นได้ จึงน่าที่จะมีการศึกษาในชุมชนอื่น เพิ่มมากขึ้น เพื่อที่จะสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้มากยิ่งขึ้น และควรที่จะทำการศึกษาในเชิงคุณภาพควบคู่ไปด้วยจะทำให้สามารถวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาได้ดีขึ้น

2. จากการศึกษาครั้งนี้พบว่า มีจำนวนประชาชนที่มีระดับคะแนนความเครียดสูงมาก (มากกว่า $X + 2SD$) จนอาจจะเป็นปัญหาสุขภาพจิตต่อไปในอนาคตถึงร้อยละ 6 ของประชาชนที่ศึกษา จึงน่าที่จะมีการศึกษาถึงปัญหาในประชาชนกลุ่มนี้ เพื่อหาแนวทางในการแก้ไขต่อไป

3. จากการที่สภาพแวดล้อมและลักษณะทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปทำให้ประชาชนมีโอกาสนี้จะมีความเครียดมากขึ้นจนอาจกลายเป็นปัญหาทางสุขภาพที่สำคัญในอนาคต จึงควรที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะให้ความสนใจศึกษาเพิ่มเติม เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการจัดการบริการสาธารณสุขที่เหมาะสมต่อไป

4. ในการศึกษาครั้งต่อไป ถ้ามีวัตถุประสงค์ที่จะพยากรณ์ในเรื่องการเกิดความเครียด ควรที่จะใช้วิธีการวิเคราะห์แบบ Multiple Regression Analysis เพื่อควบคุมตัวแปรอิสระหลาย ๆ ตัวพร้อมกัน

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. ทราบระดับความเครียดของประชาชนที่อาศัยในชุมชนเฝ้าใหม่ประตูก้อม
2. สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการให้บริการสาธารณสุข และเป็นแนวทางในการดำเนินงานสาธารณสุขมูลฐานในเขตเมือง ในด้านสุขภาพจิตต่อไป
3. สามารถใช้เป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยต่อไป